

ΠΟΛΥΔΩΡΟΥ ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΦΥΛΛΑ ΑΠΟ ΧΡΥΣΑΦΙ
ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ

Φίλε κ. Νικολαΐδη,

Μέσ' από τὰ χαρτιά μου ξέθαψα μιὰ ἐργασία μου παλιά, πού μ' ἔδωκε τὴς ἀτέλειες πάντα παραμένει δουλειὰ ὄχι ἀπορρίψιμη. Ὅπως ἡ προηγουμένη μου μελέτη ἀπέβλεπε νὰ φωτίσει τὴν ἱστορία τῆς παιδαγωγικῆς τοῦ ἡ' αἰῶνα, ὁμοίαι καὶ τὰ «Φύλλα ἀπὸ χρυσαφί» ξανοίγουν διάπλατα τὸ παιδαγωγικὸ ζήτημα τῶν ἀρχαίων, πού μελετώντας τὸν Ἕλληνα, δημιούργησαν τὸ παιδαγωγικὸ σύστημά τους, ὅπως τὸ περιγράφει καὶ τὸ ἱστορεῖ ὁ Πλούταρχος, πού εἶναι τὸ μόνο ἑλληνικὸ παιδαγωγικὸ σύστημα, ἔστω καὶ παλαιωμένο, πού θάρροζε καὶ σήμερα καὶ πάντα σὲ μᾶς ὅσο γιὰ τὴς πιὸ κύριες βάσεις τῆς ἀνατροφῆς καὶ παιδείας μας.

Σοῦ τὸ παραδίω, νὰ τὸ κάμεις χτήμα τῶν ἀναγνωστῶν τῆς «Πνευματικῆς Ζωῆς» πού μποροῦν νὰ ἐντρυφήσουν στὸ χρυσαφί αὐτὸ τῆς γνώσης καὶ σοφίας τῶν ἀρχαίων, διαβάζοντάς το μεταφρασμένο ἀπὸ μένα. Εἶναι τὸ «περὶ παιδῶν ἀγωγῆς» παιδαγωγικὸ σύγγραμμά του πού πρέπει νὰ τὸ διαβάσουν ὅλοι, γιὰ τὴν πιὸ πολύτιμο καὶ πιὸ ὠφέλιμο βιβλίον ἐγὼ δὲν γνῶρισα καὶ πού γι' αὐτὸ οἱ ξένοι τὸ ροφοῦν μὲ ἀγαλλίαση καὶ πνευματικὴ ἠδονὴ ἀνείπωτη.

Σὲ χαιρετῶ

ΠΟΛΥΔ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Σ' ὅλα καὶ παντοτετὴν ἀγαποῦν οἱ ἀνθρώποι νὰ τοὺς μιλοῦν γιὰ τὴν ψυχὴ τους, μέλα πού δὲν ἔχουν φροντίδα παρὰ γιὰ τὸ κορμὶ τους.

Tocqueville

Οἱ πρόγονοί μας πολὺ μεγάλη σημασία εἶδαν στὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν τους. Μὲ σοφούς νόμους οἱ νομοθέτες καὶ μὲ γεμάτα ἀπὸ βαθύτατες παιδαγωγικὰς θεωρίας συγγράμματα οἱ φιλόσοφοι κατέγιναν στὴν πιὸ τέλεια μόρφωση τῶν παιδιῶν, γιὰ τὴν νόμιζαν τὴν πρώτη καὶ τὴν πιὸ ἀσφαλισμένη βάση τῆς εὐτυχίας μιᾶς Πολιτείας.

Ὁ Λυκούργος, ὁ Σόλωνας καὶ ὁ Χαρώνδας ἔδωκαν τοὺς νόμους τους. Ὁ Πυθαγόρας τὰ χρυσαφί του ἔπη, ὁ Πλάτωνας τὴν Πολιτεία του καὶ τοὺς νόμους, ὁ Ξενοφώντας τὴν Κύρου Παιδεία, ὁ Ἰσοκράτης τὴν Παιδείαν του πρὸς Δημόνικο καὶ ἄλλους ἀκόμα λόγους, ὁ Πλούταρχος πολλὰ ἔργα του καὶ ἄλλοι πολλοὶ γεμάτα ἀπὸ γενρὲς παιδαγωγικὰς ἀρχές, πού ἡ ἀλήθεια τους καὶ σήμερ' ἀκόμα στέκει ἀσάλευτη καὶ σ' αὐτὲς πάνω, παιδαγωγοὶ καινούργιοι, ἔχτισαν συστήματα παιδαγωγικά.

Πολλὲς ἀπ' αὐτὲς τὴς ἀρχές, ὅπως καὶ πολλὲς παραμένει ἀπὸ κείνες, πού μεταχειρίζονται οἱ ἀρχαῖοι γιὰ τὴν ἀνατροφή καὶ τὴν παιδείαν τῶν παιδιῶν τους, ἔχει μέσα του τὸ μικρὸ αὐτὸ βιβλιαράκι, πού λένε πὼς εἶναι τοῦ Πλουτάρχου, μὲ τὸν τίτλο «Περὶ παιδῶν ἀγωγῆς», συγγράμματάκι δηλαδὴ, πού πολὺ δίκαια ὀνομάστηκε ἀπὸ σοφώτατους ἀνδρες στὴ Δύση: «γλαφυρότατο βιβλιαράκι, χρυσὸ βιβλιαράκι».

Οἱ λαμπρὲς του παιδαγωγικὰς θεωρίαι, ἂν καὶ μπορεῖ σὲ πολλὰ νὰ ναι παλαιωμένες, ὅμως στέκουν ἀσάλευτες ἀλήθειαι, τέλεια δικαιολογοῦν αὐτὸ τὸν τίτλο καὶ τὸ κάνουν πολύτιμο καὶ ἀπαραίτητο ἐγκόλπιο κάθε δασκάλου μὰ καὶ

κάθε πατέρα, πού θέλει νὰ λέγεται ἀληθινὸς πατέρας, πρὸ πάντων δὲ μερικῶν νεόπλουτων, πού ἔχουν ὅλη τὴν καλὴ διάθεση νὰ φτιάσουν, ὅπως λέμε, ἀνθρώπους τὰ παιδιά τους, μὰ δὲν ξαίρουν πῶς.

Π. Π.

**

1.— Ἄς ξετάσουμε τί μπορεῖ νὰ ποῦμε γιὰ τὴν ἀνατροφή, πού ταιριάζει σὲ λεύτερα παιδιά καὶ μὲ τί μπορεῖ νὰ γίνουν τὰ ἦθη τους χρηστὰ κί' ἐνάρετα.

2.— Ἡ κακοδοσία ὁ ὅλη μας τὴ ζωὴ μᾶς κυνηγὰ καὶ μᾶς ταπεινώνει.

Ἵσως καλύτερα θάταν πρῶτα ν' ἀρχίσουμε ἀπὸ τὴν τεκνοποιία. Λοιπὸν ὅσο γιὰ μένα θὰ ὀρθίμενα κείνους πού θέλουν νὰ γίνουν πατέρες παιδιῶν ἑξακουσμένων, νὰ μὴ παντρεύονται μὲ τὴς τυχαῖες γυναῖκες, γιὰ τὴν αὐτοῦς, πού δὲν ἔχουν καλὴ καταγωγή ἀπὸ μάννα καὶ πατέρα, ἄσβηστα καὶ πρόχειρα τοὺς ἀκολουθοῦν σ' ὅλη τὴ ζωὴ τους τὰ ὀνειδίσματα τῆς κακῆς τους φύτρας, ἀπὸ κείνους πού θένε νὰ ἐλέγχουν καὶ νὰ βρίζουν. Γι' αὐτὰ σοφὸς εἶταν ὁ ποιητὴς πού εἶπε: «Ὅταν τίμα δὲ θεμελιώνεται ἡ γενιά, οἱ ἀπόγονοι ἀνάγκη νὰ παθαίνουν».

Λοιπὸν τοῦ θάρρους ἀραῖος θησαυρὸς εἶναι ἡ καλὴ καταγωγή. Καὶ γι' αὐτὴν πρέπει νὰ παραφροντίζου, ὅσοι ἐπιθυμοῦν παιδιά νόμιμα.

Καὶ πολὺ φυσικὰ ξεπεφτουν καὶ ταπεινώνονται τὰ φρονήματα κείνων, πού ἡ καταγωγή τους εἶναι νόθη.

Καὶ πολὺ σωστά μιλά ὁ ποιητὴς λέγοντας: «Μαθαίνοντας κανεῖς τὴς ἀτιμίες τῶν γονέων τοῦ ταπεινώνεται κί' ἂν εἶναι γενναῖοκαρδός».

Ὅπως ὁμοίαι πάλι παραφουσκώνουν ἀπὸ περηφάνεια καὶ ψηλώνουν τὴ μύτη τους, ὅσοι βαστοῦν ἀπὸ ἑξακουσμένους γονιούς. Λόγου χάρι λένε πὼς ὁ Διοφάντος —τὸ παιδί τοῦ Θεμιστοκλή— ἔλεγε πολλὰς φορὲς σὲ πολλούς, πὼς κείνο πού ἤθελε αὐτὸ, τῶθελε κί' ὁ δήμος τῶν Ἀθηναίων. «Γιὰ τὸ κείνο, ἔλεγε, πού θέλω γώ, τὸ θέλει καὶ ἡ μάννα μου, κείνο πάλι πού θέλει αὐτὴ, τὸ θέλει ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁτι θέλει ὁ Θεμιστοκλῆς, τὸ θένε ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι».

Κί' ἀξίζει νὰ ἐπαινοῦμε πολὺ τοὺς Λακεδαιμονίους γιὰ τὴν μεγαλοφροσύνη τους, πού τιμώρησαν μὲ πρόστιμο τὸ βασιλιά τους Ἀρχίδαμο, γιὰ τὸ τόλμησε νὰ πάρει γυναῖκα μιὰ κοντούλα, προσθέτοντας πὼς σκεφτόταν νὰ τοὺς δώσει ὄχι βασιλιὰδες, μὰ μικροβασιλιὰδες!

3.— Τί χρειάζεται γιὰ τὴν καλὴ ἀνατροφή.

Ὅσο γιὰ τὴν καταγωγή, τόσα δὰ φτιάχνουν. Τῶρ' ἂς μιλήσουμε γιὰ τὴν ἀνατροφή. Μ' ἕνα λόγο πρέπει νὰ ποῦμε καὶ γιὰ τὴν ἀρετὴ τὸ ἴδιο, πού συνηθίσαμε νὰ λέμε καὶ γιὰ τὴς τέχνες καὶ τὴς ἐπιστῆμες. Δηλαδὴ γιὰ ν' ἀποχτήσει κανεῖς τέλεια ἀρετὴ, πρέπει τρία νὰ βοηθοῦν: ἡ ἐξυπνάδα, τὰ γράμματα καὶ ἡ μελέτη.

(ἀκολουθεῖ)

ΠΟΛΥΔ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

(1) Ὁ Εὐριπίδης στὸ δράμα τοῦ ὀ «Ἡρακλῆς Μαινόμενος».

GEORGE ORAM COOK Ο ΕΡΗΜΙΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ

Τό παρόν και τό παρελθόν γιά τόν Κούκ εΐτανε κάτι τό άξεχώριστο, κάτι πού δέ μπορεί νά νοηθεΐ τό ένα χωρίς τό άλλο. Γι' αυτό γιά νά νοιώσει καλά τό παρελθόν και γιά νά γνωρίσει τό παρόν έπρεπε νά μάθει τή γλώσσα πού άποτελούσε γιά τό φωτισμένο αυτό άνθρωπο τό κλειδί πού θά τοΰ άνοιγε διάπλατα τήν πόρτα στά μυστήρια τής άρχαίας όμορφιάς, αυτής τής όμορφιάς πού τραγούδησαν ό Γκαΐτε, ό Σίλλερ, ό Κήτς και τόσο άλλοι μεγαλόπνευστοι ποιητές. Ό Κούκ ύπήρξε ένας ώραιος και φλογερός νοσταλγός τής. Στο νοΰ του έβαλε τό πώς νά άναστήσει τό παρελθόν και νά κάνει τόν κόσμο νά ριγήσει μπρός στην άληθινή όμορφιά. Εΐτανε ένας άνθρωπος φιλελεύτερος, από τούς φωτισμένους εκείνους δασκάλους πού άνοίγουν τό δρόμο στην ανθρωπότητα, όπως ό Νίτσε, ό Ντεονά, ό Βίνκελμαν, Ζιελίνσκυ, Τολστόη και τόσο άλλοι πού ξέφυγαν από τό στεΐρο άκαδημαΐσμό, εργάστηκαν άκούραστα γιά τά άθάνατα ιδανικά, αφιερώνοντας όλες τούς τίς ψυχικές και σωματικές δυνάμεις κι' άναδείχτηκαν πνέματα άξια και προοδευτικά.

Τονέ γνώρισα από κοντά και γνώρισα τόν άνθρωπο και τή ζωή του. Εΐτανε ένας άντρακλας ΐσαμε εκεί πάνω, όμορφοκαωμένος, με μαύρα γλυκά μάτια και φρύδια δασά, δλόστητο κορμί και μεγαλόπρεπο βάδισμα. Εΐτανε δλάκερος ένας ποιητής. Πάντα τότε συντρόφευε στους Δελφούς ό ρυθμικός χτύπος τής γραφομηχανής τής γυναίκας του συγγραφέας Σουζάνας Κλάσπελ Κούκ. Γιά νά γνωρίσει λοιπόν τήν άρχαία Έλλάδα ρίχτηκε με τά μούτρα νά μάθει τή νέα Έλλάδα, τή ζωή τής, τή γλώσσα τής, τή συνήθειές τής. Μάθαινε τή γλώσσα, έγραφε τά λαϊκά τραγούδια από τόν άηδονόλαλο τραγουδιστή Γιώργο Παταριά (Τρικούπη), τό Λοκά τόν Γαϊλεπή και τόν Άντρέα τόν Κουρελή. Επίσης από τούς τσοπάνηδες Ήλια Σκαρμούτσο (Ήτέρα), Τριψώνη και Νικόλα Κουνούπη. Αυτοί είναι οί κυριότεροι με τούς πού συνεδέθηκε φιλικά ό ποιητής και τραγουδοΰσε και γλένταγε στις ξέγνιαστες ώρες του.

Θυμάμαι μιά βραδυά πού γλεντούσε και χόρευε στοΰ μαγαζΐ του Άντρέα Κουρελή. Τό πάθος του ποιητή εΐτανε τό κρασοπότι, πίνοντας του άνοιγε ή φλέβα ή ποιητική κι' άρχιζε τά άνάκρεόντεια με τούς χωριάτες. Έκείνη τή βραδυά είχε ρθει στά κέφια ό ποιητής πού πήρε και σήκωσε στόν ώμο του ψηλά δλάκερο κρασοβάρελο. Εΐτανε χεροδύναμος, γεμάτος υγεία κι' όμορφιά.

Ό Κούκ εΐτανε πρώτα άπ' όλα και πάνω άπ' όλα ένας ανθρωπιστής. Ή αγάπη του στην ανθρωπότητα δέν είχε όρια. Ή πίστη του στην κατάργηση του πολέμου εΐτανε φοβερή. Σ' όλο αυτό τό διάστημα εΐτανε ένας φλογερός άπόστολος τής εΐρήνης και τής αγάπης στόν κόσμο. Εΐχε κουτσομάθει τά έλληνικά κι' έλεγε στους γνωστούς του : «πασχίζω νά βρω τό μέσο νά πάψει ό πό-

λεμος» κι' έλεγε με πίστη : «ό πόλεμος μιά μέρα θά καταργηθεΐ» κι' οί χωριάτες τό εΐχανε κι' όλας πιστέψει. Φαντάζονταν, πώς βρήκε κάποιο δργανο πού θά σταματούσε τόν πόλεμο. «Ό κύρ Κούκ, έλεγαν, θά βρει τό μέσο νά πάψει ό πόλεμος». Μά ό ποιητής έννοούσε τόν άγώνα του γιά τήν επικράτηση τής εΐρήνης, τή δύναμη τών πνευματικών άξιών πού θά τό κατόρθωναν μιά μέρα. Εΐτανε ένας ποιητής—προφήτης. Ό κόσμος μόλις είχε ήσυχάσει άπ' τόν ευρωπαϊκό πόλεμο, εΐτανε άκριβώς ή έποχή πού είχε έρθει στην Έλλάδα και τό κήρυμά του εΐτανε τόσο επίκαιρο κι' είχε μεγάλη άπήχηση στους κουρασμένους από τόν πόλεμο λαούς.

Πιστεύω άπόλυτα πώς ή Ήμερική ύστερα από τόν Πόε, Ούϊτμαν και Ήμερσον δέν έχει νά μας άναδειξει άλλο τέτιο γερό και πολιτισμένο πνέμα. Κι' ό Κούκ όπως οί τρεις αυτοί δέν άνήκει στην πατρίδα του, αλλά σε όλο τόν κόσμο, πού πλούτισαν με τό έργο τους τήν τέχνη.

Δέν ύπήρξε μόνο μεγάλος ποιητής, ανθρωπιστής, φιλόσοφος και δραματικός συγγραφέας ό Κούκ, αλλά και ό μεγαλύτερος σύγχρονος φιλέλληνας. Εΐτανε γοητευμένος με τήν άπλή και ήσυχη άγροτική ζωή του χωριού, τό χωριάτικο τζάκι, τή φύση και τούς ανθρώπους με τήν ξεχειλισμένη τους καλωσύνη. Δέν άφησε ούτε μιά φορά τήν ρουμελιώτικη ένδυμασία, τό ραβδί του τσέλιγκα άπ' τό χέρι. Οί Δελφοί με τήν άγρια και μεγαλόπρεπη όμορφιά τους τονέ μάγεψαν κι' άπ' έδω δραματίστηκε ν' άναστήσει τό παλιό προγονικό μας θάμα. Τό χειμώνα στοΰ χωριό, στοΰ τζάκι με τά κρύα τά πολλά και τό καλοκαΐρι στά Καλάγια του Πάρνασσου κάτω άπ' τά έλατα.

Τόν είδα νά βγαίνει και κάπου-κάπου στόν κάμπο του Καλασιού με τό δίκανο κυνηγώντας όρντόκια. Ό Μπόμπυς όμως τό χαϊδεμένο του σκυλί πού είχε φέριε μαζί του από τήν Άμερική, πού φρόντιζε και περιποιότανε ό ΐδιος γιατί εΐτανε ζωόφιλος στοΰ έπακρο, του μετέδωσε μάλη, άρώστια άθεράπευτη και κακή και πέθανε μιά γενναριάτικη ξάστερη και χιονόλευκη νύχτα από δηλητηρίαση. Ό θάνατός του εΐτανε μιά βαρεία άπώλεια γιά τό χωριό, σά νά χάθηκε ένα αγαπημένο μέλος, τούς φάνηκε, από τή μεγάλη οικγένεια του χωριού. Τό ξόδι του εΐτανε άληθινά βουκολικό. Άκολούθησαν όλοι οί χωριάτες κι' οί τσοπάνηδες του Πάρνασσου· του φέρανε σωρούς στεφάνια από τά έλατα πού τόσο είχε αγαπήσει. Τόν τάφο του τόν στολίζει μιά τετράγωνη μαρμαρίνη στήλη από τό Ναό του Άπόλλωνα.

Ό χαμός του Κούκ έχει τήν ΐδια όμορφιά κι' άξια πόχουν όλοι οί πνευματικοί θάνατοι κι' άκόμα με τό θάνατο του Μπροΰκ και του Βύρωνα, γιατί πηγάζει από τό βαθύ κείνο αΐστημα τής αγάπης στην αΐώνια όμορφιά—Έλλάδα πού τούς έγινε ή στερνή κλίνη τους. Έδω σ' αυτό τό ώρατο κοιμητήρι βρήκε άνάπαψη, μέσα στοΰ απολλώνιο δνειρο, ή μεγάλη ψυχή του ποιητή. Ζούσε και σκέφτονταν έλληνικά κι' αυτό θά πει άληθινά και παγκόσμια.

ΦΟΙΒΟΣ ΔΕΛΦΗΣ